

Slutrapport

Samarbete för att genomföra platsanpassade tekniker för minskade fosfortransporter från jordbruksmark till ytvattendrag – fallstudie Skintan (Journalnummer 2016–5544)

Peter Feuerbach, John Strand och Lea D. Schneider
Hushållningssällskapet Halland, 2021



Ån Skintan (2 mil norr om Halmstad) i förgrunden kommande från höger i bilden den 19:e augusti 2014 då stora översvämningar drabbade dalgången. Produktionsbortfall för jordbruket och ursköljning av näringsämnen till Västerhavet har gett upphov till bildandet av Skintans vattenråd och sjösättningen av detta projekt.

Innehåll

1	Bakgrund och förberedelser	3
2	Upprättande av projekteringshandlingar och handläggning på Länsstyrelsen Halland	3
3	Handläggningen på Länsstyrelsen.....	6
4	Anläggningsarbetena.....	7
4.1	Våtmarker och utjämningsmagasin	7
4.2	Släntning av Skintans å-fåra	7
5	Kommunikation av projektets erfarenheter	8
6	Insådd och plantering av fårans nya slänter	9
7	Uppnådda tekniska mål och förväntade resultat i framtiden	9
8	Avslutande personlig kommentar.....	10

1 Bakgrund och förberedelser

Skintans vattenråd bildades 2016, som ett av resultaten från Leaderprojektet; *”Vattenstrategieplaner för lantbruksföretagen – i vått och torrt”* som drevs av Hushållningssällskapet Halland under 2013 - 2016. Bildandet av Skintans vattenråd skedde två år efter de stora översvämningarna i Skintans dalgång 2014. Avrinningsområdet för vattendraget är ca 5 500 ha och vattenrådet blev därmed det minsta vattenrådet i Sverige. Vattenrådet tog i slutet av 2016 kontakt med Hushållningssällskapet Halland och upprättade en projektansökan till Jordbruksverket, med Hushållningssällskapet som sökande, med syfte att implementera samarbete mellan markägare för att åstadkomma åtgärder för minskade översvämningar/näringstransporter till Västerhavet. I april 2017 beviljades projektet till viss del ett stöd om 422 568 kr till de ”mjuka” delarna av projektet, som t ex projektledning, projekteringar, samordning och samarbete mellan markägare. Bidraget täckte 90 % av kostnaderna och Skintans dikningsföretag bidrog med resterande procent. Projektledare blev Peter Feuerbach som vid den tidpunkten var anställd på Hushållningssällskapet Halland.

Ansökans delar som berörde investeringar utmed å-fåran och i angränsande marker blev inte godkända utan Jordbruksverket hänvisade sökanden att istället ansöka hos Länsstyrelsen om projektstöd (miljöinvestering) för våtmarker inom landsbygdsprogrammet.

Efter projektstart genomfördes ett flertal samlingsmöten med markägare inom berörd dalgång. Därefter har projektledaren träffat de flesta av markägarna utmed Skintans dalgång för att inventera å-fårans status och diskutera dels fördelarna med en avsläntning av å-fårans övre sektion och dels för att diskutera möjliga platser för flödesutjämnande våtmarker.

2 Upprättande av projekteringshandlingar och handläggning på Länsstyrelsen Halland

Tre platser för anläggning av utjämningsvåtmarker identifierades efter samråd med 3 markägare (Figur 1).

Vad gäller avsläntningen så har olika avsnitt av ån besökts både i grupp och tillsammans med enskilda markägare. Därefter har kartor tagits fram där markägarna har själva fått rita in de avsnitten där de önskade att en avsläntning ska genomföras (Figur 2).

Det förberedande arbetet resulterade i två huvuddokument, det första med konkreta planer för släntningsarbetet utmed fåran (Figur 3) och det andra med utförliga projekteringar för utjämningsmagasin på tre platser.

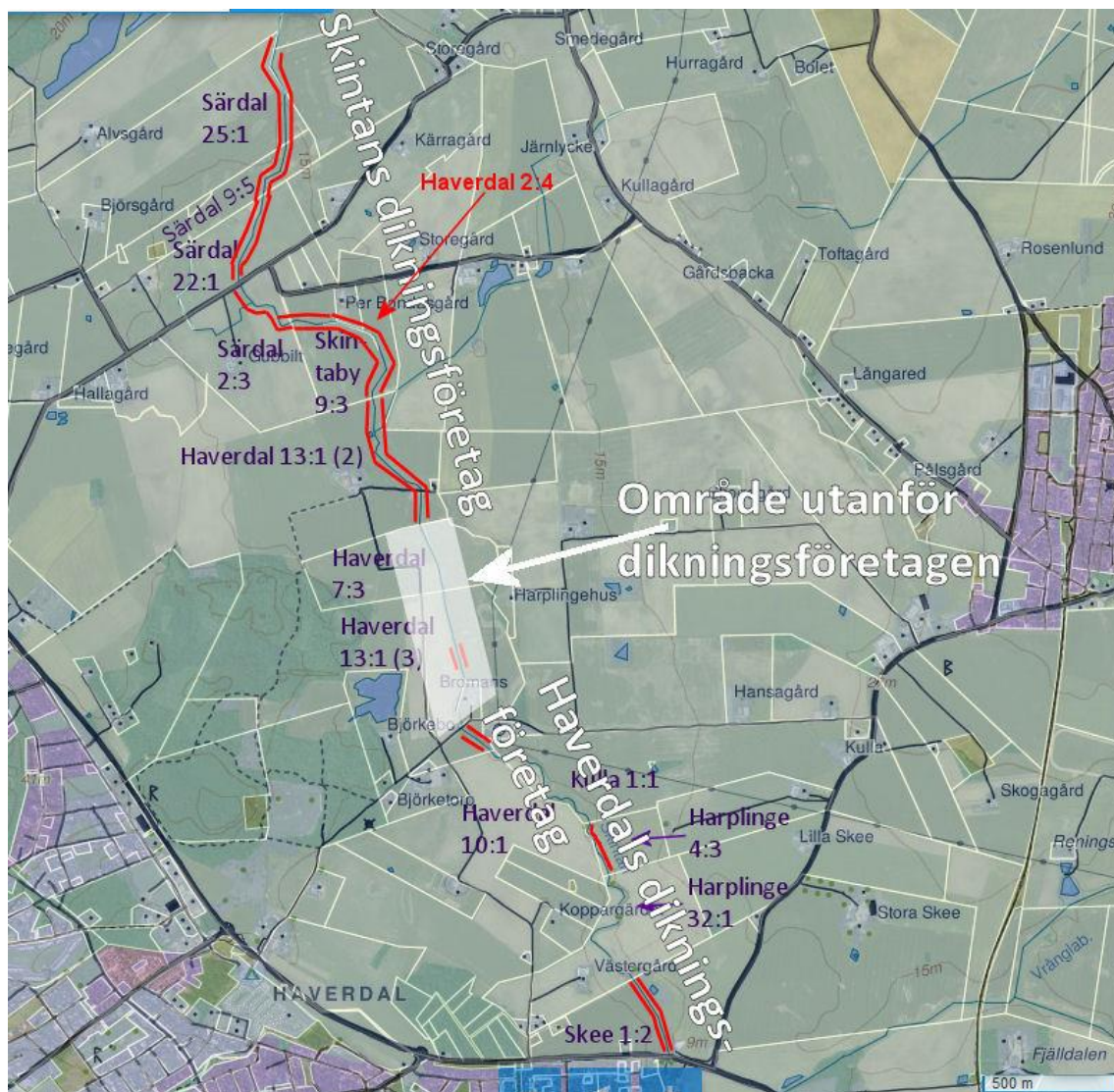
Samtliga markägares medverkan i projektet skedde på frivillig bas och utan anspråk på ersättning för markintrång, dvs acceptans av en eventuellt reducerad jordbruksproduktion på berörda markavsnitt.

Dessa två huvuddokument blev färdigställda i början av 2018. Nästan samtliga markägare utmed fåran har upplåtit sin mark för en avsläntning av å-fårans sidor. Ansökningar om projektstöd lämnades till Länsstyrelsen i maj 2018. Efter samråd med Länsstyrelsen adresserades anläggning av utjämningsvåtmarkerna till respektive markägare, medan det ansågs för krångligt att handlägga ett femtontal ansökningar från markägare för avsläntningsdelen. För att kunna samordna avsläntningen i en enda sammanhållen ansökan bildade markägarna en ny förening, "Skintans Dikningsföretags Ideella Intresseförening".

Våren 2018 slutade projektledaren sin anställning på Hushållningssällskapet Halland genom pensionsavgång, men startade ett eget konsultföretag (Wetlands International AB) för fortsatt deltidsarbete, och fick i samband med övergången uppdraget att fortsätta som projektledare för Skintanprojektet i sin nya roll som underkonsult till Hushållningssällskapet.



Figur 1. Platserna för de tre utvalda våtmarksplatserna (vänster bild). Ny våtmark anlagd inom ett f d skogsområde i Steninge (höger bild).



Figur 2. Karta över södra Skintanområdet med markägarnas önskemål om att få å-fåran släntat markerat med röd linje.



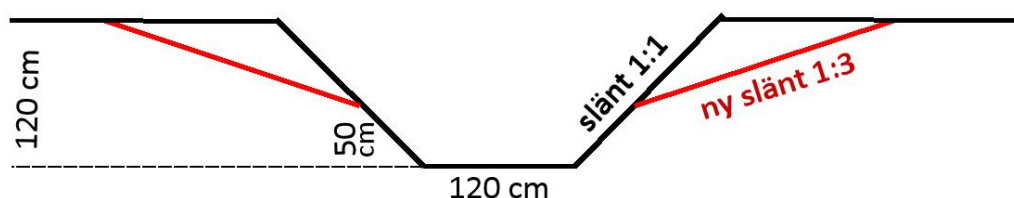
Figur 3. Arbetet med slänningen börjar i norra delen av Skintans dalgång (vänster bild). Branta slänter till vänster ersätts med flacka slänter till höger (höger bild).

3 Handläggningen på Länsstyrelsen

Anmälningarna om vattenverksamhet blev godkända och Länsstyrelsen beviljade alla tre projektstödsansökningarna för utjämningsvåtmarkerna i november 2018. Stödbeloppen summerades till 1 348 618 SEK och samhällsfinansieringen via landsbygdsprogrammet bestämdes till 100 % av kostnaderna.

Den andra ansökan beträffande fårans avsläntning skickades in av den nybildade ideella föreningen i maj 2018. Här blev det okänd mark för Länsstyrelsen att ta ställning till. Saker som gjorde deras ställningstagande extra svår var att det inom det av föreningen ansökta avsläntningsområdet finns två dikningsföretag samt ett avsnitt utan dikningsföretag (se Figur 2). Länsstyrelsen begärde därför både godkännande av dikningsföretagen att komma in med respektive styrelsebeslut samt att kompletteras med enskilda skriftliga fullmakter av var och en av markägarna, ställda till den ideella förening som projektsökanden.

En annan viktig fråga var hur man kunde utesluta att dikningsföretagen inte kunna misstänkas för att utnyttja bidragsmedel till ordinarie rensningsåtgärder i ån. Denna fråga löstes genom skriftliga avtal med entreprenören innebärande att det på inget ställe vid utgrävningarna fick grävas längre ner än 50 cm ovan å-fårans botten. Inte heller skulle nedrullande stenar eller jord få grävas upp, för att helt utesluta diskussioner om samhällsstöd till dikningsföretagens rensningsarbeten. Detta blev ifrågasatt senare av några markägare, se närmare i Hushållningssällskapets enkätutvärdering (Bilaga 1). Även principiella sektionsritningar och jämförelser med gamla ursprungliga sektionsritningar begärdes in av Länsstyrelsen (Figur 4).



Figur 4. Till Länsstyrelsen på begäran insänd principskiss om hur avsläntningen av Skintans fåra skulle se ut inom principiella tvärsnittssektioner.

Då handläggningstiden drog ut på tiden blev det även en hel del förändringar i ägarförteckningen och nya fullmakter behövde tas in. Hela denna process upplevdes av många markägare som byråkratiskt. Men projektledaren är ändå nöjd att man tillsammans med Länsstyrelsen kunnat arbeta fram juridiska lösningar som möjliggjorde genomförandet a projektet.

Slutligt beslut för avsläntningsarbetenas godkännande kom in i april 2019 med beviljade medel om 912 745 kr omfattande 90% av totalkostnaden. Dikningsföretagen finansierade återstående 10%. Hushållningssällskapet ansökte därefter om förlängning

av projektet hos Jordbruksverket på grund av den 11 månader långa handläggningstiden. Förlängningsansökan godkändes av Jordbruksverket.

4 Anläggningsarbetena

4.1 Våtmarker och utjämningsmagasin

Åren 2018 - 2019 har även fyllts med ett antal samlingsmöten bland annat med externa experter som föredragshållare. Intresset från markägare och boende i dalgången har varit mycket stor (se mer på hemsidan www.skintan.se). Våtmarkerna på de av Länsstyrelsen godkända tre platserna blev anlagda helt enligt plan vid idealiska väderleksförhållanden under maj-juni 2019. Släntningen av Skintans fåra blev däremot ett betydligt mer komplicerat ärende.

4.2 Släntning av Skintans å-fåra

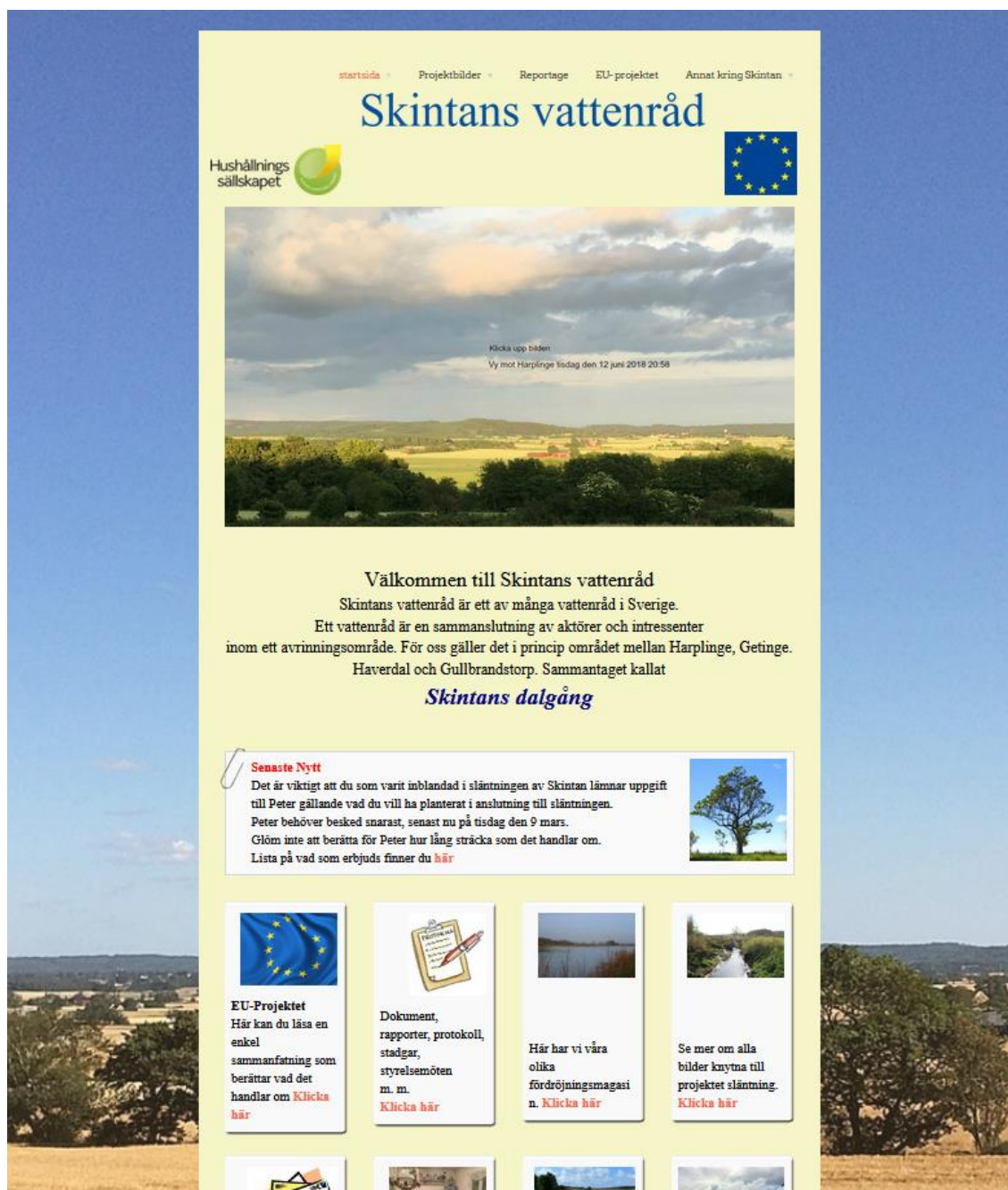
Sommaren 2019 var planerat att avsläntningsarbetet skulle genomföras. Entreprenören hade då efter att ha anlagt våtmarkerna på tre platser i dalgången drabbats av en svår arbetsplatsolycka i maj, vilket ledde till en sjukskrivning fram till på senhösten. Då avsläntningen av Skintans fåra behövde genomföras under torra väderleksförhållanden och inget ersättningsföretag kunde hittas, ansökte Hushållningssällskapet hos Jordbruksverket om en andra förlängning till utgången av 2021, vilket också blev beviljat.

Släntningsarbetet påbörjades till slut i mitten av april 2020, med grävmaskiner på var sin sida av ån. Detta har gett förutsättningar för ett snabbt genomförande av arbetena, men även medfört bra kommunikationen mellan grävmaskinisterna om vad som finns på motsatta slänten, t ex observationer om mynnande kulvertar och dräneringsrör, som varit en stor fördel. Platserna märktes ut för att underlätta för markägarna att eventuellt markera eller förbättra utloppsögonen till ån senare i egen regi. Arbetena kunde slutföras inom tre veckor utan störande nederbörd. Även insådd av de nya slänterna med gräsfrö har fungerat bra.

En del grävmassor blev utsprida på fälten invid fåran, en mindre del transporterades bort av markägarna själva för utläggning på åkermark i närheten. Övriga delar av schaktmassorna blev kvarliggandes bredvid fåran då några markägare inte velat förstöra växande gröda. Dessa massor har efter skörd senare på året jämnats ut på angränsande marker.

5 Kommunikation av projektets erfarenheter

Skintans vattenråd har på sin hemsida utförligt dokumenterat möten samt även publicerat ett omfattande bildmaterial vad gäller anläggningarna inom projektet (Figur 5). På hemsidan (www.skintan.se) finns publicerat vattenrådets möten samt samlingsmötena, konferenser och fältvandringar för hela projektets 4-årsperiod.



Figur 5. Skintans vattenråds proffsiga och väl uppdaterade hemsida.

6 Insådd och plantering av fårans nya slänter

Våren 2021 erbjöds markägarna att beställa plantor för placering inom de nya släntytorna. Hägg, skogsolvon, gråvide, trubbhagtorn, rönn, slån och havtorn var arterna som blev planterade hos sex markägare.

Planteringen utfördes av en erfaren plantsättare och kunde genomföras tidigt på våren medan de leriga markerna fortfarande var mjuka.

7 Uppnådda tekniska mål och förväntade resultat i framtiden

Det har anlagts nya och restaurerats gamla våtmarksområden som summerat ger ca 33 700 m³ vattenmängd som är det maximala teoretiska magasineringsutrymmet. Effekten på vattendraget i form av mindre omfattande översvämningar och därmed ursköljning av näringsämnen från åkermark, kommer att bero på hur de installerade nivåregleringsanordningar kommer att skötas framöver av markägarna, det vill säga om, och i hur stor omfattning, nivåregleringar genomförs inför större prognosticerade nederbördshändelser. Potentialen är stor och kan ge en märkbar förbättring, när sidotillflödena kan hållas kvar i landskapet för att släppas på huvudvattendraget när flödena klingat av. Våtmarkerna kommer dessutom att fungera som näringsfällor för både kväve och fosfor och därmed minskar näringsbelastningen av vattendraget samt påverkan på Västerhavet.

Släntningen av å-fårans kanter har genomförts på sammanlagt drygt 9 km utmed båda sidorna av vattendraget. Det förväntas att ge följande resultat, vad gäller transport av näringsrik jord och därmed näringsämnen till Skintan och Västerhavet:

1. Användningen av tunga jordbruksfordon kommer att förskjutas några meter bort från fåran vilket ger mindre vibrationspåverkan av jorden närmast fårans botten och därmed reducerad "kalvning" dvs blöt jord som trycks ut i fårans botten.
2. Den flackare släntningen kommer framöver att minska erosion från fårans (tidigare mycket branta) slänter.
3. Den största positiva effekten förväntas bli att å-fårans översta sektion breddas. Det är i de översta delarna som huvuddelen av vattentransporten sker i ett vattendrag. Därmed kommer den av oss genomförda avbördningskapaciteten tack vare sektionsbreddningen i fårans övre del att öka avbördningsmängden jämfört med situationen innan projektet.

Planteringarna utmed fårans nygrävda slänter kommer att skapa nya biotoper för fågel och fåltvilt i ett utpräglat slättlandskap. Plantornas och trädens skuggning av vattnet framöver kan förbättra förutsättningarna för fisken, som trivs bäst i vatten med låg temperatur. Konnektiviteten för biologisk mångfald i landskapet är idag ett stort

problem inom slättlandskapet. Busk- och trädridåer utmed vattendragen kan hjälpa till att förbättra arters spridnings- och återkoloniserande förmåga till tidigare försvagade eller förstörda livsmiljöer.

Projektet har uppnått synergi-effekter med ett LEVA-projekt (Lokalt Engagemang för vatten). LEVA-Kattegatt, som drivs av Hushållningssällskapet Halland (2019–2022), har inkluderat Skintans avrinningsområde i sitt projektområde och därför kunnat vara behjälpligt med informationsspridning och rådgivning och hjälp till markägare. LEVA-Kattegatt kommer också att kunna bidra till fortsatt hjälp till markägare även efter att detta Skintan-projekt nu avslutas, vilket är mycket bra för långsiktigheten. Ett oväntat positivt resultat av projektet är uppmärksamheten som Skintan-projektet fått vid presentationer på möten och konferenser. Det har till exempel kommit studiebesök till oss även från angränsande LEVA område i Falkenberg och Varberg som har inhämtat information och rådgivning med syfte att föreslå liknande projekt i norra Halland.

8 Avslutande personlig kommentar

Projektledaren är tacksam för att fått förtroendet för att genomföra detta svåra projekt som varit nydanande och verkligen dragit fram i oplöjd mark. Projektet har tillfört helt ny kunskap inom ämnet restaurering av jordbruksåar och större jordbruksdiken. Nu vet vi att det inte räcker med att några enstaka markägare vill restaurera, att det inte räcker med att staten/samhället vill restaurera. Vi har i projektet visat en väg där markägarna själva visar på en samstämmig väg för en återgång till en ekologiskt hållbar markavvattning som är tillgång för biologisk mångfald, tillgång för minskad näringsbelastning av Västerhavet och tillgång för jordbrukarna själva som slipper se sin skörd översvämmad och förstörd av vattenmassor.

Vi har i projektet visat att lantbrukarna i Skintans dalgång är helt införstådda med att de sista metrarna av åkermarken invid ett vattendrag ska lämnas till det naturliga, med plats för stora nederbördshändelser och därmed med fördelar för den egna angränsande åkermarken.

Vi har även lärt oss hur det fungerar vad gäller att få markägare att samverka inom ett större hydrologiskt och ekologiskt sammanhängande område. Lyhördhet och frivillighet har varit projektets varumärken. Vi visste det innan men har fått det åter bekräftat: Man kan inte komma med färdiga planer och tro att alla ropar hej och hurra. Projekt som detta ska byggas upp underifrån, markägarna ska självklart, som de mest kompetenta i frågan, få utveckla sina egna idéer.

Inga projekt kan genomföras helt i det perfekta. Även hos oss har det slirat lite ibland. Sammantaget har det varit en stor bedrift att vi rott i land detta stora komplicerade projekt. En fin avslutning för min karriär inom våtmarksutveckling. Vi är främst inom detta område, vill jag påstå, bäst i världen.

Dessutom vill jag särskilt tacka Hushållningssällskapet Halland, Skintans vattenråd och markägarna inom Skintans dalgång, som alla bidragit till ett lyckat genomförande. Utan det starka engagemanget av markägarna, intresserade från närområdet samt Länsstyrelsens personal hade projektet aldrig kunnat uppnå de nådda slutmålen. Men främst, så står det helt klart för mig, att alla de många ideella arbetstimmar som berörda projektdeltagare har bjudit på, har varit grundplåten för vårt lyckade projekt. Tack för det!

Peter Feuerbach, John Strand och Lea D. Schneider

www.hushallningssallskapet.se | 035-465 00 | infohalland@hushallningssallskapet.se

Hushållnings
sällskapet



Bilaga 1.

Utvärdering av samverkan inom projektet: Skintan - fallstudie



Foto Skintans vattenråd,
Peter Feuerbach

Sara Karlsson, John Strand och Lea Schneider
Hushållningssällskapet Halland

Lilla Böslid 2021-11-18

Bakgrund

Skintan är ett litet havsnära vattendrag med ett avrinningsområde på cirka 5500 ha varav 75% är åkermark. Ån har konstaterats föra med sig höga halter av näringsämnen (framför allt fosfor och kväve), vilket ger en övergödning i vattendraget och bidrar även till övergödningssituationen i västerhavet dit Skintan mynnar. Det stora näringsläckaget antogs uppkomma på grund av jordförluster från å-fårans instabila och branta slänter som var vanligt förekommande längs stora delar av Skintan. Därtill ökar andelen skredbenägna jordarter såsom grov- och sandjord i södra delen av avrinningsområdet, vilket ökar erosionsrisken. Den Ekologiska statusen är Otillfredsställande enligt VISS (Vatteninformationssystem Sverige). Ett ytterligare problem med Skintans tidigare utformning var återkommande högvatten och översvämningar av intilliggande åkermark och vägar (figur 1).



Figur 1. Exempelbilder från översvämningssituationen i Skintan i augusti 2014. Foto: Peter Feuerbach.

2016 bildades Skintans vattenråd av markägare med andelar i Skintan för att finna en lösning och vidta åtgärder för att komma till rätta med ovanstående problem. Hushållningssällskapet i Halland kopplades in och ansökte, tillsammans med Skintans vattenråd, om medel till ett projekt för att förbättra åns vattenflöde genom avsläntning av å-fåran (öka tvärsnittsarean) och för att skapa flödesutjämnande vattenmagasin utmed vattendraget. Åtgärderna förväntas även leda till ett minskat näringsläckage.

2017 beviljade Jordbruksverket 90% av totalkostnaden för projektledning, planering och projektering till fallstudien Skintan, ett lokalt samarbetsprojekt med syftet att genomföra platsanpassade åtgärder för att minska fosfortransporter från jordbruksmark till ytvattendrag. Projektmedel för de fysiska åtgärderna; anläggandet av fosfordammar, översilningsområden och

avsläntningar söktes som stöd från landsbygdsprogrammet och därmed från Länsstyrelsen i Hallands län. Eftersom ansökningar om stöd från Länsstyrelsen endast kan beviljas till en enskild sökande med ett organisationsnummer samtidigt som de planerade åtgärderna i projektet berörde flera markägare och aktörer, behövde en gemensam juridisk person upprättas. Därför bildades Skintans dikningsföretags ideella intresseförening.

En viktig del av projektet som även ingår i ansökan om stöd från Jordbruksverket var samverkan mellan projektets olika aktörer där markägare, projektledare och rådgivare tillsammans skulle finna åtgärder som var platsanpassade och därmed optimala för att uppnå projektets syfte. Förmedlingen av kunskap och information var således viktig under projektets genomförande och för att sprida kunskap har hemsidan www.skintan.se upprättats av administrationsansvarige Anders Kinch. Föreningen har under projektets gång därtill genomfört flera fältvandringar längs Skintan och anordnat möten. Våren 2020 försvårades fysiska möten på grund av de restriktioner som Covid-19 förde med sig. Detta ledde till att färre träffar än vad som var planerat kunde genomföras och under perioden november 2019 till juni 2020 anordnades inga sammankomster. Föreningen löste därefter situationen genom att hålla möten och informationskvällar utomhus. Uppslutningen till dessa möten och träffas tros ha blivit något sämre jämfört med perioden innan pandemin bröt ut.

Projektets slutdatum var från början planerat till 31 december 2019 men det har behövts ändras två gånger, första gången ändrades slutdatumet till 31 december 2020 på grund av att länsstyrelsens handläggningstid av ärendet drog ut på tiden. Andra förlängningen berodde på att entreprenören råkat ut för en arbetsplatsolycka vilket ledde till att avsläntningen av fårans övre delar tog längre tid eftersom det inte gick att hitta någon ersättare. Nytt slutdatum för projektet är 31 december 2021.

Mål och Syfte med denna delrapport

Tidigt planerades i projektet för utvärdering, inte bara av de faktiska åtgärderna, utan även för processerna i projektet. Särskilt fokus planerades för samverkansaspekter och informationsutbyte mellan deltagande personer och organisationer. Utvärderingen beslöts att genomföras via enkätstudier och intervjuer av deltagare och resultatet inkluderat som en egen delrapport i slutrapporten.

Metoder

För att utvärdera hur samverkan mellan olika aktörerna i projektet "Skintan - fallstudie" har fungerat valdes 18 personer ut till en kvalitativ intervjustudie. Urvalet av deltagare gjordes i samråd med ansvarig projektledare och ordförande för Skintans vattenråd. Samtliga deltagare har varit involverade i projektet i egenskap av antingen markägare, arrendator, grävmaskinist eller ledamot i vattenrådets eller dikningsföretagets styrelse. De 18 utvalda deltagarna blev informerade om intervjun via mail med ett bifogat dokument av de ingående frågorna. Själva intervjuerna utfördes via telefon där det ställdes 15 frågor (tabell 1).

Tabell 1. De 15 frågor som ställdes under intervjun.

Projektfas	Frågor
Projektens början	1. Hur kom du i kontakt med projektet?
	2. Kände du att du fick tillräckligt med information innan projektet startade?
	3. Vilka var dina förväntningar?
	4. Hur tycker du att samarbetet mellan projektets olika aktörer har fungerat. Är det något du vill lyfta fram som extra bra eller mindre bra?
Projektens genomförande	5. Anser du att det finns något styrelsen kunde gjort annorlunda?
	6. Anser du att det finns delar av projektledningen som kunde gjorts annorlunda?
	7. Anser du att det finns delar av administrationen som kunde gjorts annorlunda?
	8. Hur tycker du förmedlingen av kunskap har varit?
	9. Har du varit inne på hemsidan för Skintans vattenråd? Om svaret är ja, har du några åsikter om hemsidan?
Projektets resultat	10. Har du känt dig delaktig i projektet?
	11. Tycker du att du haft möjlighet att påverka de beslut som tagits?
	12. Hur tycker du slutresultatet blev av det praktiska arbetet?
	13. Vad tycker du om slutresultatet av samarbetet?
	14. Tycker du att du haft någon glädje/nytta av projektet?
	15. Har du övriga synpunkter på projektet?

Alla samtal spelades in av intervjuaren via appen "Tapeacall" och svaren skrevs ner efter intervjun i ett upprättat Excel-ark. När svaren överförts från inspelningen till att finnas skriftligt nedskrivna i ett Excel ark, raderades inspelningen. Respondenterna blev informerade om att deras svar skulle vara anonyma och att samtalet spelas in innan intervjun startade. De hade således möjligheten att avböja deltagandet innan intervjun och därmed inspelningen startade.

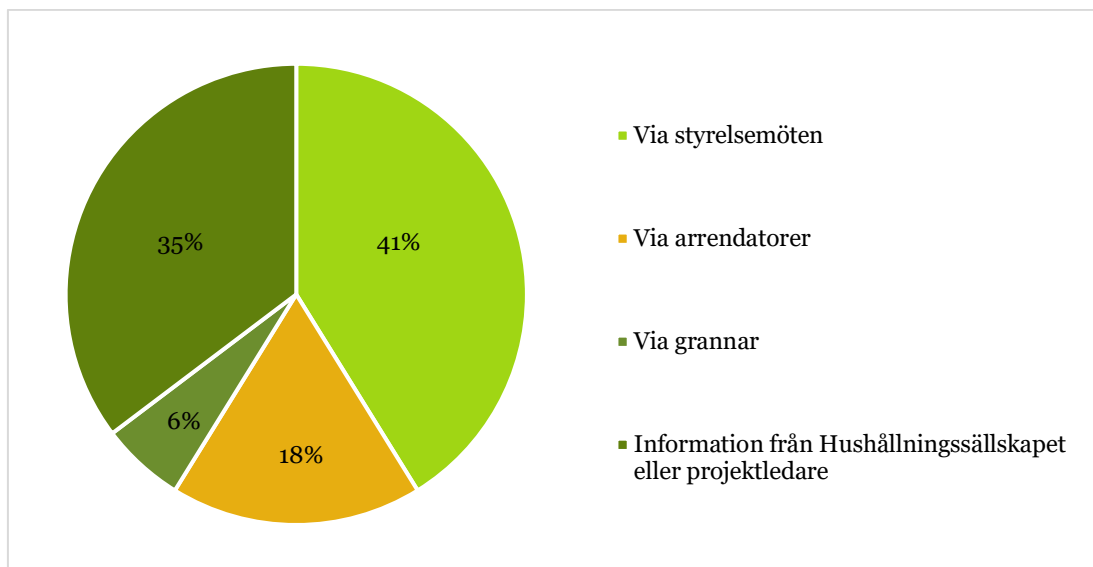
Deltagarna hanterades anonyma i undersökningen eftersom deras åsikter och kritik bedömdes bli mer sanningsenlig om deltagarnas svar inte skulle kunna kopplas till dem personligen.

Resultat

Till studien tillfrågades 18 personer att delta. Av dessa valde 2 att inte medverka och från 1 deltagare saknas svar. Totalt deltog 15 personer och svarsfrekvensen var därmed 83%. De olika aktörer som deltog fördelade sig som så att 46 % (7 st) av deltagarna var markägare, 40 % (6 st) var delvis markägare men även ledamöter i antingen vattenrådets eller dikningsföretagets styrelse, 7 % (1 st) var arrendatorer och 7 % (1 st) var entreprenörer.

Projektets början

Största andelen (41%) av deltagarna i studien kom i kontakt med projektet via möten med Skintans vattenråd (fråga 1, figur 2). Även information från Hushållningssällskapet Halland var en vanligt förekommande informationskanal (35 %). Därutöver uppgavs att grannar (6%) och arrendatorer (18%) varit källor till information i projektets uppstartsfas (figur 2). Samtliga tillfrågade (100 %) ansåg att de fått tillräcklig information innan projektstart (fråga 2). Vad gäller förväntningar (fråga 3) så var minskning av översvämningsproblematiken helt dominerande bland de som hade specifika förväntningar (13 st). Bland dessa svarade 69 % (9 st) minskning av översvämnningar.



Figur 2. Källor till information om projektet från de intervjuade.

Projektens genomförande

Alla deltagande ansåg att samarbetet fungerat i huvudsak bra (fråga 4). Om intervjusvaren tolkas mer eller mindre subjektivt för att få de kvalitativa svaren till kvantitativa enheter utkristalliserar sig i 3 kategorier;

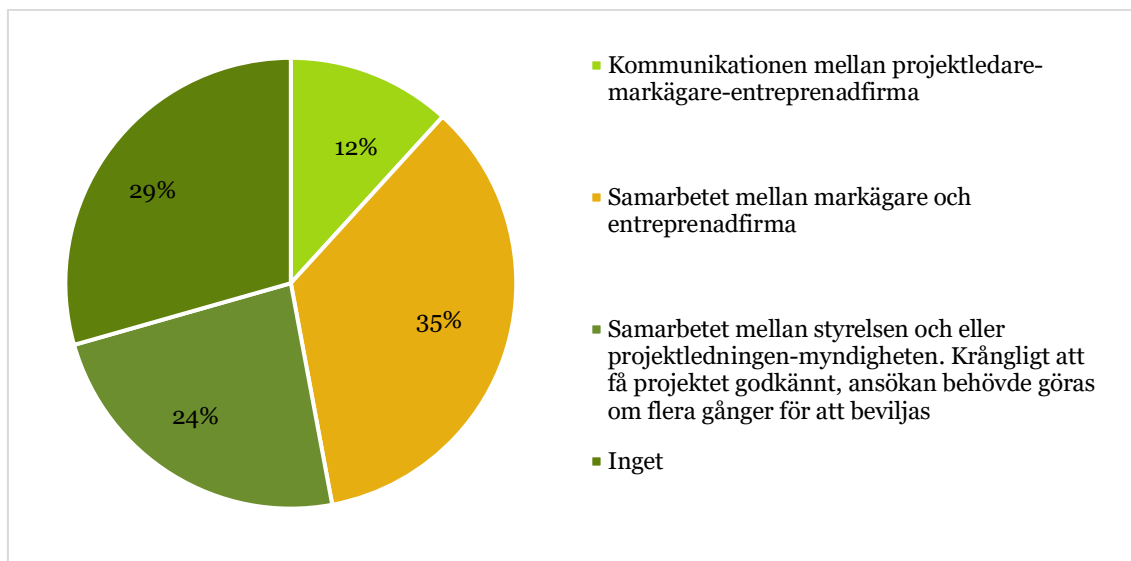
A) mycket bra

B) bra

C) okey

A (mycket bra) är då kommentarer om att allt fungerat bra utan några invändningar). B (bra) är kommentarer att allt fungerat bra men antingen att man hört på omvägar om problem någon annanstans eller att man själv upplevt någon mindre miss i kommunikationen. C (Okey) är svar där man är i stort sett nöjd men är missnöjd med något samarbete.

En övervägande majoritet (80%) svarade att de tyckt samarbetet under projektets gång fungerat bra (kategori B enligt ovan). 13% uppgav att de tyckt samarbetet fungerat helt okej och 7% svarade att samarbetet fungerat mycket bra. Fördelningen av samarbeten som fungerat mindre bra (följdfråga i fråga 4) som lyfts fram av deltagarna visas av figur 3.

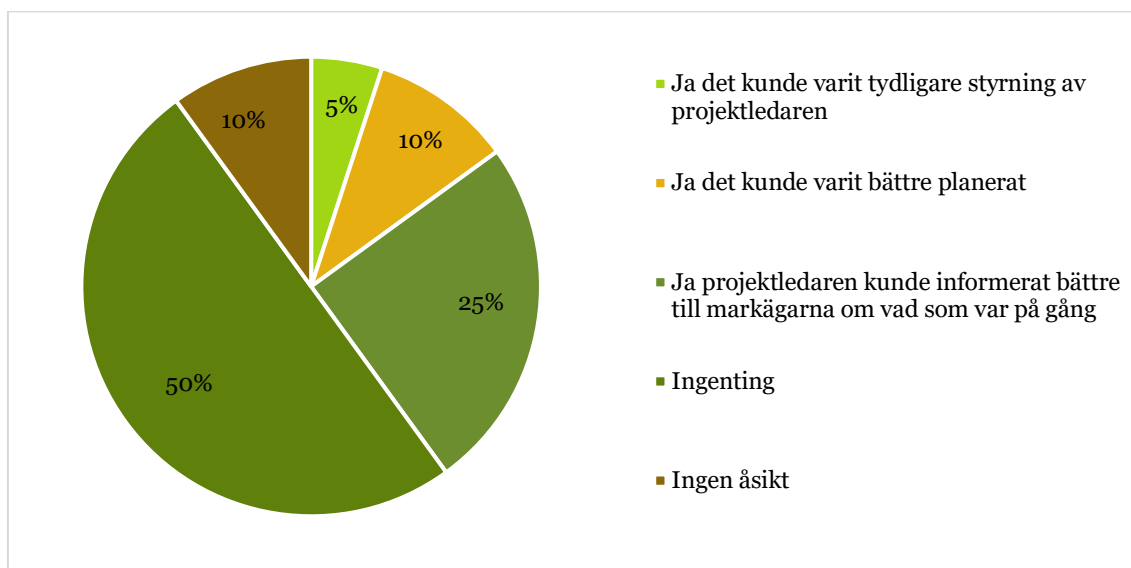


Figur 3. *Samarbeten som fungerat mindre bra enligt de intervjuade.*

Samarbetet mellan markägare och entreprenadfirman och mellan styrelsen och/eller projektledningen mot myndigheten har i vissa fall fungerat mindre bra (35 respektive 24 % av de som haft något klagomål) (figur 3).

93% (14 av 15) av de intervjuade har uppfattningen att styrelserna inte kunde gjort något annorlunda (fråga 5).

På frågan om delar av projektledningen kunde gjorts annorlunda (fråga 6) har 70% svarat nej. De återstående 30% har uppgett olika svarsalternativ för vad som kunde gjorts annorlunda (figur 4).



Figur 4. *Delar som kunde gjorts annorlunda enligt de intervjuade.*

Samtliga tillfrågade (100%) ansåg antingen att det inte fanns något som administrationen kunde gjort annorlunda, eller hade ingen åsikt i frågan (fråga 7).

Majoriteten av deltagarna (73%) tycker att förmedlingen av kunskap och information under projektets gång har fungerat bra (fråga 8). En deltagare uppger att projektets huvudsyfte inte nått fram till alla aktörer. Därtill uppger tre deltagare att markägare har blivit dåligt informerade om vad som gjorts och vad som kommer göras närmsta tiden rörande deras mark. Intervjudeltagarna uppger att kunskap och information huvudsakligen har spridits väl och 53 % (8 st) lyfter fram hemsidan som en bra kanal åt allmänheten. Alla utom en deltagare (93 %) har själva varit inne på hemsidan (fråga 9).

Projektens resultat

Frågorna gällande delaktighet, påverkansgrad och om deltagarna är nöjda med åtgärderna och samarbetet (fråga 10–14) redovisas i tabellform (tabell 2) eftersom det var huvudsakligen ja/nej-frågor och där det vanligtvis var stor majoritet åt ett håll. Deltagarna har med mycket stor majoritet (80 – 100 %) känt sig delaktiga samt känt att de haft möjlighet att påverka beslut under projektets gång. 12 av 15 säger sig redan ha haft nytta och glädje av projektet och 3 deltagare säger att det är för tidigt att uttala sig om.

Tabell 2. Svar på frågorna 10–14.

Fråga 10–11, 14	Ja	Nej	Vet ej
Har du känt dig delaktig i projektet?	15		
Har du haft möjlighet att påverka beslut	15		
Har du haft glädje/nytta av projektet	12		3
Fråga 12–13	Bra	Mindre bra	Delvis bra
Hur tycker du slutresultatet blev (praktiska åtgärder)?	13	2	
Hur tycker du slutresultatet blev (samarbete)?	9		6

Deltagarna är något mer positiva till det praktiska slutresultatet (87%) jämfört med samarbetet (60%), men då ska noteras att det oftast rör sig om mindre delar i samarbetet och kommunikationen som kunde varit bättre och på det stora hela är de nöjda även med samarbetet.

Fråga 15 (övrige synpunkter) redovisas som citat då det inte går att kategorisera i tabeller eller diagram. Av de 15 intervjuade hade 7 övriga synpunkter (47%).

- *Jag vill lyfta fram att jag tycker det är dåligt att myndigheterna har ett så krångligt system för denna typ av projekt/åtgärd. Jag tror det kommer bli ännu viktigare att denna typ av omfattande åtgärder görs för att klara av klimatanpassningen. Det räcker inte med att en markägare gör något åt sin mark utan ofta krävs det att större åtgärder görs för att det verkligen ska ha effekt man behöver samarbeta. Men i nuläget var det väldigt svårt att söka pengar och få godkänt när det var ett projekt med flera olika delmoment och flera markägare/arrendatorer, tycker det var onödigt komplicerat. Jag tycker också det är ett dumt system att pengarna från länsstyrelsen först betalas ut efter att projektet är genomfört och godkänt eftersom det innebär att man behöver ligga ute med väldigt mycket pengar (i detta fall närmre en miljon) och om något oförutsett skulle hända eller om något blir fel är det vi (dikningsföretaget som ansökte om pengar) som får stå för den kostnaden. Det känns riskabelt och jag tror det försvårar och avskrämmar personer från att göra likande projekt vilket är synd eftersom jag tror denna typ av samarbete ger stor positiv miljöeffekt. Med ett enklare och mer användarvänligt system där inte lika mycket ansvar och risker läggs på markägare tror jag fler markägare hade varit beredda på att gå ihop och vidta åtgärder för att förbättra och minska den negativa miljöpåverkan, nu är det svårt och då blir det inte gjort. Ett förslag är att den som ansöker om pengar betalar en del innan projektet (kanske 10–20%) och att länsstyrelsen står för resten, som en typ av handpenning istället för att ligga ute med hela summan och först få hela summan betalt i efterhand.*
- *Det är väl bra om vi kan få en fortsatt uppföljning på detta och kanske nån form av slutsummering. Även en uppföljning av resultatet hade varit intressant, att man vid eventuell kraftig nederbörd undersöker och jämför vattenflödet och vattenutjämningen innan och efter projektet för att se vilken nytta det har gjort.*

- *Jag tycker slutsatsen av samarbetet var att det är det här med samarbetsformer där det är många involverade och man ska ha många företag involverade som ska göra saker och få bidrag tillsammans var krångligt.*
- *Vi fick inte rensa upp material, klumpar som hamnade i vattnet vilket jag reagerade lite på. Framför allt för att dikningsföretaget hyrde in andra maskiner efter att vi var färdiga till att göra det, då tycker jag att vi lika gärna kunde fått rensa upp efter oss.*
- *Det jag vill lyfta fram är väl att det även är viktigt med ett framtida samarbete markägarna emellan så att skötseln av Skintan hålls efter så att effekterna kvarstår. Där tycker jag ansvaret ligger mycket på dikningsföretaget att se till så att underhållsarbetet efterföljs.*
- *Slutresultatet kunde blivit bättre för min del, kanske att upphandlingen skulle gjorts annorlunda eftersom det blev som det blev med entreprenören (Upplevde att jobbet inte blev så noggrant utfört utan snarare så enkelt som möjligt för att hålla tiden som var budgeterad för). Alternativt att det hade vart lite mer och bättre styrning på det från projektledningens håll. Inför projektet fick vi markägare berättat för oss att man skulle kunna anpassa grävningen och utförandet efter det som passade på ens egna mark men när entreprenadfirman sen kom på plats gjorde han likadant överallt och enligt grävmaskinisten skulle det va så och gick inte att ändra på. Så det blev jag lite besviken på att vi först blev lovade att arbetet skulle anpassas efter våra förutsättningar och önskemål men att det sen inte alls tog hänsyn till det.*
- *Nej inte direkt men om jag ska nämna något tycker jag översvämningsområdet på marken nedanför mig ser ganska tråkig ut och där har aldrig stått något vatten hittills i alla fall.*

Kommentarer och slutsatser

Resultatet från intervju-utvärderingen av de deltagande personerna och organisationerna gör att projektets samarbete och organisation och dess ingående processer får anses ha fungerat synnerligen väl. Alldeles särskilt som det var ett tämligen komplicerat projekt med flera olika parallella processer som skulle fås att fungera smidigt under en ganska lång tidsperiod, och med många

inblandade personer och organisationer. Projekt där man är beroende av extern input och beslut (till exempel från Länsstyrelsens Landsbygdsprogram, tillståndsansökningar, entreprenörs-offerter, markägarönskemål m.m.) är notoriskt svårplanerade eftersom projektledningen inte själv kan påverka delar av processerna. I dessa typer av projekt är det extra viktigt att det finns väl fungerande kommunikationsvägar och att projektledningen inser värdet och betydelsen av konkret och direkt samarbete med samtliga inblandade. I fallet Skintan har det uppenbarligen fungerat väl och alla inblandade har varit positivt inställda och dragit åt samma håll.

Projektet i sig, och svaren från deltagarna, visar också att det finns förbättringspotential särskilt vad det gäller att underlätta för denna typ av projekt. Det är stor sannolikhet för att sådana här större projekt med flera intressenter är en god och kostnadseffektiv väg att gå framåt i miljöarbetet framför allt vad gäller långsiktighet i och med engagemanget från markägarna. Åtgärdsarbete i vatten är dessutom ofta gränsöverskridande, dels vad gäller fysisk plats (markägare, kommuner), dels vad gäller önskade nyttor från åtgärderna (flödesreglering, näringsrening, biologisk mångfald, bevattning mm). Därför vore det önskvärt att det utarbetas smidigare och mer tidseffektiva processer för att handlägga denna typ av projekt vad gäller exempelvis ärendehantering (tillstånd, stödbeslut) samt även vad gäller hantering av multi-funktionella lösningar på miljö- och naturvårdsproblem (kombination av olika stödsystem).

Skintan-projektet har visat att det går att genomföra åtgärder genom samarbete över markägargränser, men också att processerna för att få till stånd åtgärder i vissa fall är komplicerade, onödigt byråkratiska och långsamma.

TACK

Stort tack till alla deltagare som ställt upp på denna intervju. Arbetet har finansierats som en del av projektet; Skintan – fallstudie genom Jordbruksverket.